

(підданим) іншої держави або держав може увійти у злочинне середовище як добровільно, так і через примус. Вивчення динаміки груп показує, що одні з них відразу сформувалися як групування, що переслідують злочинні цілі, інші трансформувались у стійкі злочинні групи та злочинні організації із простих антигромадських, або етнічних.

Список використаних джерел

1. Siegel L. J. Criminology. 9-th ed. Toronto : Thomson Learning, Inc., 2006. 725 p.

2. Василевич В. В. Кримінологічна політика України : монографія. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. 434 с.

3. Спринцев П. С. Особливості детермінації організованої злочинності. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2022. Том 33 (72). № 1. С. 121–127.

Кундельська Ірина Сергіївна,
аспірант Національної академії
внутрішніх справ

СОЦІАЛЬНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЛЕГАЛІЗАЦІЮ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, є важливим аспектом у боротьбі з фінансовою злочинністю та підтриманні правової держави. Це поняття означає, що особи, які вчиняють дії з легалізації незаконних доходів, підлягають кримінальному переслідуванню та належній відповідальності за свої дії, згідно з чинним законодавством.

Питання соціальної обумовленості кримінально-правової заборони та створення належної кримінально-правової політики легалізації доходів, безперечно, є предметом інтересу для багатьох українських вчених та експертів у галузі кримінального права та кримінально-правової політики. Зокрема, дана проблематика досліджувалась В.В. Франчуком, М.І. Хавронюком, С.С. Алексєєвим та іншими.

Так, В.В. Франчук включає легалізацію «забруднених» доходів до категорії економічних злочинів, на які звертається особлива увага світової громадськості. Він правильно відзначає, що вимоги міжнародних правових актів, включаючи статтю 209 Кримінального кодексу України, регулюють цей вид злочинів [1, с. 177].

М.І. Хавронюк вказує, що криміналізація відмивання «брудних» доходів також пов'язана з першим приводом для криміналізації [2]. Автор включає необхідність виконання зобов'язань за міжнародними договорами, ратифікованими Верховною Радою України. В цьому контексті слід зазначити, що на європейському рівні проблема

координації дій держав у боротьбі з легалізацією злочинних доходів вперше отримала докладне висвітлення у Конвенції від 8 листопада 1990 року, яку Україна ратифікувала Законом від 17 грудня 1997 року.

Але для того, щоб кримінальний закон був ефективним у боротьбі з відповідними суспільно небезпечними діяннями, які виявляються соціально небезпечними, іншими словами, які загрожують суспільству, ніж інші правові норми, кримінальна відповідальність повинна бути обумовлена соціальними та кримінологічними факторами. Прорахунки законодавця можуть призвести до двох небажаних результатів: виникнення прогалін у кримінальному законі і занадто великої кількості правових заборон [3, с. 62]. Погоджуючись із такою позицією, спробуємо розглянути доцільність включення легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, до кримінального законодавства України у 2001 році. Важливо враховувати, що в основному легалізація є вторинним злочином, тобто її кримінальна відповідальність залежить від попереднього вчинення особою основного (предикатного) злочину, який призвів до отримання доходів, що відмиваються.

Так, прийняття будь-якої правової норми, включаючи ст. 209 Кримінального кодексу України, передують певні підготовчі етапи. Сукупність цих етапів можна назвати процесом формування правового акту. Як зазначає С.С. Алексєєв: процес формування правового акта можна розділити на дві основні стадії, 1) стадія виникнення об'єктивної суспільної потреби, на якій виникає необхідність у врегулюванні певних суспільних відносин або проблем. Суспільство або держава розпізнають певну проблему чи потребу в правовому регулюванні, яка потребує врегулювання через юридичні норми. Друга стадія – стадія правотворчості. На цій стадії держава вживає дій для створення, розробки і прийняття правового акта, який би задовольняв виявлену суспільну потребу. Це може включати у себе розробку проектів законів, обговорення їх у парламенті, прийняття та опублікування закону або іншого правового акта. Отже, процес формування правового акта розпочинається з розпізнання суспільної потреби і завершується прийняттям і закріпленням її у вигляді юридичних норм [3, с. 108109].

У теорії кримінального права існує різна термінологія для визначення обставин, які можуть обґрунтувати введення кримінально-правової заборони. Вчені використовують терміни, такі як «підстави криміналізації», «умови криміналізації», «приводи криміналізації», «критерії криміналізації», «принципи криміналізації» і інші. Ці підходи можуть вказувати на одне й те ж або бути дуже схожими за змістом. Головна дискусія полягає у термінологічних аспектах і не впливає на сутність обов'язкових вимог до криміналізації.

Так, наприклад, В.І. Борисов підкреслив, що різноманітні соціальні, економічні, політичні, психологічні та інші фактори, що мають різний ступінь значущості, визначають соціальну обумовленість кримінального закону. Аналіз і визначення цих факторів допомагають

пояснити необхідність встановлення кримінально-правового захисту певних суспільних відносин, передбачити розвиток різних аспектів кримінального законодавства і забезпечити науково обґрунтований зміст закону [4, с. 288].

П.Л. Фріс стверджував, що оцінка певної дії як злочинної залежить від об'єктивної суспільно-політичної обстановки та соціокультурних уявлень населення [5, с. 15].

Поняття «підстава» та «принцип» мають відмінні значення і не слід їх ототожнювати. «Підстава» вказує на основу або підґрунтя для чого-небудь, тоді як «принцип» визначає основне вихідне положення або основу певної теорії. У контексті розгляду проблеми криміналізації, ці терміни мають свою унікальну роль та значення [6, с. 966].

Вважаємо, що криміналізація ґрунтується в основному лише на одній підставі – наявності суспільно небезпечної поведінки, яка вимагає запровадження кримінально-правової заборони. Водночас важливо зазначити, що до підстав криміналізації слід також віднести процеси, що розвиваються в матеріальному і духовному житті суспільства, і цей розвиток призводить до необхідності застосування кримінально-правового заходу для захисту різних цінностей. Між цими двома підходами існує очевидний зв'язок, оскільки зміни в суспільному житті (соціальні, економічні, політичні і т. д.) призводять до появи суспільно небезпечної поведінки, яка потребує кримінально-правової норми. Більше того, враховуючи, що легалізація «брудних» доходів є наслідком вже вчиненого злочину, криміналізація в цьому випадку обумовлена наявністю конкретного зв'язку між законною діяльністю, такою як фінансові операції, цивільні або господарські правочини, з одного боку, і діями, які вже були визнані кримінально караними, з іншого.

Щодо принципів криміналізації, приєднуємося до позиції науковців, які визначають їх як науково обґрунтовані та об'єктивно застосовувані загальні правила та критерії для оцінки допустимості та доцільності введення нових кримінальних законів або змін у відповідальність за конкретний вид суспільно небезпечних діянь.

Законодавець повинен враховувати принципи кримінального права під час декриміналізації діянь, тобто при формуванні державної політики у сфері кримінального правопорядку. У цьому випадку, основу кримінально-правових відносин складають загальні принципи права і принципи, специфічні для галузі кримінального права [7, с. 390].

Отже, соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом, виступає не лише як інструмент реакції на незаконні фінансові операції, але й як ключовий фактор формування відповідальної, правовідданої та етично налаштованої фінансової поведінки в суспільстві. Її розвиток та вдосконалення мають бути у фокусі урядів, міжнародних організацій та наукових спільнот, які спільно прагнуть до створення справедливого та стійкого економічного середовища.

Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом, включає в себе також важливий аспект запобігання подібним дій в майбутньому. Це пов'язано з формуванням психологічного ефекту обережності та вагомим ризиків серед потенційних правопорушників. Знання про наслідки важкої кримінальної відповідальності може значно знизити мотивацію до злочинних дій, адже можливий високий ризик покарання відчувається як недоцільний та небезпечний крок.

Список використаних джерел

1. Франчук В. В. Кримінально-правові засоби охорони економіки України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Франчук Василь Валерійович. Львів, 2015. С. 177.
2. Хавронюк М.І. Довідник з Особливої частини Кримінального кодексу України. Київ: Істина, 2004. 504 с.
3. Балобанова Д.О. Теорія криміналізації: дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / Балобанова Дар'я Олександрівна. Одеса, 2007. С. 62.
4. Кримінальне право України. Загальна частина: [підруч.] / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін. ; за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 2-ге вид., переробл. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2005. 480 с.
5. Фріс П.Л. Нарис історії кримінально-правової політики України: монографія/ Фріс П.Л. К.: Атіка, 2005. – 124 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)/ уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: Перун, 2005. С. 966.
7. Олійник О. С. Принципи кримінального права: дис. д-ра юрид. наук: спец.: 12.00.08. Київ, 2020. 480 с.

Чхеїдзе Гела Мурманович,

здобувач кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ

ВІКТИМІЗАЦІЯ ТА ЇЇ РІЗНОВИДИ В ДОСЛІДЖЕННІ ДЕТЕРМІНАНТ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Характеристикою розвитку віктимності особи, є її віктимізація. Фахівці кримінології визначають віктимізацію як процес «перетворення» особи в жертви потенційної у жертву реальну [1, с. 57–59].

Поняття віктимності характеризує уразливість, потенційний ризик стати жертвою кримінального правопорушення, а сама віктимізація пов'язана з «реалізацією» віктимності особи в конкретній кримінальній ситуації. У процесі віктимізації виникає взаємозв'язок суб'єктивних детермінант жертви (віктимності) і злочинця (кримінального правопорушника) та об'єктивних обставин ситуації вчиненого кримінального правопорушення (криміногенна ситуація).